„RADOMER-KIELCER-LEBEN“ 2 (142) Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ פרייז 25 גראָשען פּיערטער יאָהרגאַנג

הייבט 10 זייטן.

צ ד ר ע ס צ ן:
פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם:
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ
Redakcja i Administracja
„Radomer-Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרייז!
איין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ „
„ 18 „ נאָכ'ן „ „ „
די ערשטע זייט ענטהאַלט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט אין לעצטע זייט 4 „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

14-go stycznia 1927 r. | פאַר'ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אנאנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך | ראדאם פרייטאָג י'א שבט תרפ"ז

Powszechny Bank Spółdzielczy

Spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością

w Radomiu, Lubelska 27.

ערלעדיגט אַלערליי באַנק-אָפּעראַציעס

אויף גינסטיגע בעדינגונגען.

Magistrat m. Radomia

ogłasza niniejszym

KONKURS

na dostawę 1100 m.³ kamienia brukowca na zabrukowanie ul. Świeżej, Głównej i części szosy Kozienickiej. Termin składania ofert 20 stycznia 1927 roku,
Bliższych szczegółów udziela Wydział Budownictwa Magistratu

MAGISTRAT

ד"ר לעאָן באָרענשטיין ראַדאָם.
בערטע שעליצקאַ פּרושקאָוו.

פערלאָבט

פּרושקאָוו 6-טן סטיצען 1927.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען זוהן
לעאָן באָרענשטיין
מיט פרל' בערטא שעליצקאַ
ווינשען מיר זיי אַ הערצליכען מזל-טוב מיט אַ גליקליכע צוקונפט.

יהושע באָרענשטיין מיט פרוי.

Z okazji zaręczyn kolegi
Leona Borensztajna
z p. **Bartą Sielicką**
składa najserdeczniejsze życzenia

Salomon Korman.

צו דער פערלאָבונג פון
ה' לעאָן באָרענשטיין
מיט פרל' בערטע שעליצקאַ
וואונשען מיר אַ הערצליכען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט.

אלי' קאַרמאַי מיט פרוי

צו דער פערלאָבונג פון אונזערע פריינד
העניאַ באָרנשטיין מיט ה' אַברהם זיסמאַן
וואונשען מיר אַ האַרציגען ברכת מזל-טוב און אַ היימאַניש צוזאַמענלעבען. גלייכצייטיג וואונשען מיר דער פאַמיליע זיסמאַן אַ האַרציגען „צאתכם לשלום“ צו זייער אָבפאָהרען קיין אַמעריקאַ.

קעלץ. קלמן קלוסקאַ און פרוי.

HENIA BORNSZTAJN
ARTUR ZYSMAN
KIELCE

Zaręczeni

w Styczniu 1927 r.

Z intencji zaręczyn naszej koch. przyjaciółki
p. **Heni Bornsztajnówny**
z p. **Arturem Zysmanem** życzymy
wiele szczęścia i wiecznej miłości.

Pola Gutmanówna,
Saluda Klajnmanówna,
KIELCE. **Zofja Wajnrybówna.**

W obszernych i wygodnych Salonach
Teatru „ROZMAITOŚCI“

odbędzie się w dn. 29 stycznia r. b.

Doroczny BAL MASKOWY

2 orkiestry. ■ Konkurs kostjumów. ■ Obranie Królowej Balu.

BUFET TANI.

Całkowity dochód przeznaczony na DOM SIEROT i STARCÓW ŻYD.

WEJŚCIE 4 zł.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם.

דעם 29-טען סטיצען ה. י. יעהרליכער

מאַסקען-באַל

לטובת דעם „בית-יתומים“ און „מושב זקנים“.

קאָנקורס פאַרן שענסטען קאָסטיום, אויסוואַהל פון אַ קעניגין פון באַל.

איינטריטס בילעטען צו 4 זל. — ביליגער בופעט.

אויפ'ן באַל וועלען שפּיעלען 2 אָרקעסטרעס.

יפה מנלי מאיר מכטינגר

מ ק י ע ל י ן

מאורשים

בארץ ישראל בתל-אביב בחדש טבת תרפ"ז.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער שוועסטער
יפה מאַנעלא מיט ה' מאיר מאַכטינגער
ווינשען אַ הערצליכען מזל-טוב פון טיעפסטן הערצען.

שוועסטער און שוואָגער:
שרה האנדעל און לייביש גריצמאַן.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער
יפה מאַנעלאַ מיט ה' מאיר מאַכטינגער
ווינשען אַ גליקליכע צוקונפט און אַ עוויגע ציפרידענהייט אויף די בערג פון ארץ-ישראל.

עלטערן משה און פייגל מאַנעלאַ
שוועסטער זיסל און ברודער לייבוש.

בברכת מזל-טוב חמת ועתיד מזהיר על הרי כרמל מברכים מעומק הלב את שארת בשרנו יפה מנלי לרגלי אירושיה עם מר מאיר מאכטינגר תהי דרכם סוגה בשושנים.

שבתי ושמואל מאיר מנלי.

Zdolny bankowiec, buchalter, korespondent żydowski, niem., pol. - rosyjski, posiadający najlepsze referencje poszukuje posady, lub odpowiedniego zastępstwa; jednocześnie zamieni ładne mieszkanie, złożone z 3 pokoji i kuchni w Białymstoku z meblami, lub bez na takież lub mniejsze w Kielcach.

Łask. zgłoszenia pod „Energiczny“ Kielce.
„Radomer-Kielcer Leben“ — skrzynka pocztowa 35.

אפענער בריעף צום יאראסלאווער רב, הרב ר' יצחק שטיינבערג.

זעהר חשיב'ער רב פון יאראסלאוו-ראדום. הרב ר' יצחק שטיינבערג!

פריהער פאר אלעס בעט ביי אייך דער שרייבער פון דעם דאזיגען ארטיקעל ענטשולדיגונג פאר דעם נעמען אויף זיך די דרייסטקייט צו שרייבען צו אייער חשוב'ער פערזאהן א נישט אינטימען בריעף אין א פערמאנענטען קאנטערט, גאר גראד אין דער פארם פון א עפענטליכער ווענדונג ברייש גלי און דערצו אין א צייטונג, וואס איז א פירסום ברבים. די דאזיגע אויפגאבע איז אפשר א צו-פעראנטווארטליכע. אבער געעהרטער און הויך-געשעצטער רב, דעם שרייבער פון די דאזיגע שורות האט קיין אנדערער נישט בעוואוגען איינצוטונקען די פעדער אין טינט, נאר טאקע די פיל-פאכיג גרעסערע אחריות, וואס אייער געאכטעטער און חשוב'ער פערזאהן טראגט געגען אונזער שטאדט, א עדה קיין ע"ת פון 30 טויזענד נפשות.

די איינציגע שטופ-קראפט אנצושרייבען צו אייך דעם אפענעם בריעף איז א דירעקטער פועל יוצא פון אייער בריינגשעצונג צום ראדאמער קהל, וואס האט אייך מיט דער גרעסטער מעהר-חיים אויסגעוועהלט אלס איהר גייסטיגען מנהיג.

געעהרטער רב שטיינבערג, ווען אייך זאל בעוואוסט זיין די מח-לקת של ברזל, וואס די ראדאמער קהלה האט דורכגעבראכט און דער גרויסער מסירת נפש, די מיה און מאטערניש, וואס זי האט אויסגעגעבען ביז איהר איז געלונגען אויסצוקעמפען די וואהלען פון א רב, ווען איהר זאלט ווייסען, וויפיל מיה און געלט די קהלה האט געווידמעט אבצורוימען פון וועג די שווערפודיגע שטיינער, וואס זענען פערזייעט געווארען פון א קליין הייפעלע ארלהבעי-ניקעס, ביז דער אמת איז קאפויער געשווימען און איהר זענט ענדליך אפיציעל בעשטעטיגט געווארען אלס ראדאמער רב. ווען איהר וואלט דאס אלעס האבען געוויסט און זיך פארגעשטעלט וואלט איהר געוויס אנדערש האנדלען. וואלט איהר נישט געבריכט פאראינטערעסירט ווערען פון פערשידענע זייטען, פון די וואס דער פיהרער און שפעטער פון אט די צו-להכעיס-ניקעס עס האט געבראכט פראפעקטיר פון גער, מיט דער מבלומר'שער פאמ-יזירונג פון א דין-תורה, דאן ווען איהר האט שוין געקענט זיין איבערצייגט, אז דאס איז נישט בלויז יוי א מאנעווער, וואס איז אויסען אייך צופערשטעלען דעם וועג און אריינטערציריסען מיט פזיון דעם עקסטאז אין בעגייסטערונג פון דעם גרויסען קבלת פנים, וואס די גאנצע יודישע בעפעלקערונג האט פאר אייך צוגעגרייט.

שוין דאס לשון, די שפראך פון די געמיינע און ברוטאלע דראהונגס-בריעף צו אייך, האבען אייך געקענט קלאר בעווייזען, אז אט דער, אדער די מבלומר'שטע אנאנימע „די" (בלשון רבים) האבען שוין קיין שום קראפט נישט צושטיצען זיך אויפן כח פון יודישען דין און אפילו נישט אויפן געזעץ פון דער מדינה, נאר זיי מוזן אפערירען מיט אבשרעק-מיטלען, וועלכע האבען דאך קיין שום יסוד און ממשות נישט. און דער עיקר האבען זיי פאר אייך בעדארפט ווארפען א קלארע און ליכטיגע שיין, אז א זעלכע לייט לאכען און שפאטען פון דער יודישע תורה און איהרע דינים. איז פאר וואס האט איהר אייך, חשוב'ער רב, אזוי אבגעשראקען פון דער ארויספאדערונג אויף א דין תורה? האט איהר דען נישט געוויסט דעם אמת, אז איהר זענט געקליבען געווארען מיט'ן דעת הקהל, און נישט בלויז פון דער מצבה? האט מען דען אייך פריהער נישט דערצעהלט, ווענען אזעלכע מהגליכע דראהונג'ס בריעף פון די איינע און די זעלבע לייט צום קישענעווער רב צירעלסאהן, וועלכער איז בשעתו געוועהלט געווארען בפה אחד פאר ראדאמער רב? — ממה נפשך, האט איהר געעהרטער רב, געפיהלט ביי זיך, אז אפילו אזא פסולת איז בכח אויף אייער צו-איידעלער פערזאהן צו ווירקען און האבען אויף אייך אזא השפעה, וואס זאל אימשטאנד זיין זיך מתגבר צו זיין אויף דעם גרויסען כבוד, וואס א גאנצע יודישע קהלה איז אייך גרייט אנצוטוהן, האט איהר בעדארפט באלד לכתחילה נישט אננעמען דעם מאנדאט אלס ראדאמער רב. אלא, האט איהר יע בעשטאנען, ווייל איהר האט געגלויבט אין דעם אמת און איהר האט זיך גלענצענד אריענטירט אפילו פון דער ווייטענס, אז אייער גאנצער צד שכנגד, בעשטעהט פון א מעט מזעיר און דערצו נאך פון אזעלכע, וואס ווילען זיך מיט כח און הפקרות געגען ווילען פון דער גאנצער שטאדט, ארויסהאפען בתקפה אויפ'ן היגן כסא רבנות, אויב אייער חשוב'ע פערזאהן האט ווירקליך תוקש געווען די ריכטיגע זאך-לאגע. טא פאר וואס זשע האלט איהר אייך נאך אלץ אין רעזערוו. און איהר האלט אלץ אין איינעם א גאנצע קהלה אין אזא געשפאנטע און גע[illegible]-ערווארטענדיגע שטימונג?

הויך-געשעצטער רב. ווען אייער גרויסמוטיגער זשעסט, פון לפנים משורת הדין, איינצושטימען אויף א דין—תורה, בעווייזט אייך יעצט בולט און אזוי ליכטיג, אז די ארויסגעשטעלטע טענה פון אייער מבלומר'שטען „צד שכנגד" צו האלטען ערב אייער אריינקומען קיין ראדאם, א דין-תורה. איז נישט מעהר אויסגעשטעלט און באזירט זיך היפאטעטיש נאר אויף דעם, אז מ'זאל קיינמאהל נישט צושטאנד קומען קיין דין תורה, וואס זאל ענדגילטיג א סוף מאכען צו אלע טענות ותביעות פון תובע, ווען דאס נישט וועלען זיך שוין צום צווייטען מאהל אונטערווארפען דער החלטה פון וואר-שאויער רבנים. מצד דעם זעלביגען תובע בעווייזט בעשיינפערליך, אפילו פאר א דרדקי דבי'ה רב, אז ער האט צומאל נישט אין זין צוהאלטען קיין דין-תורה, טא וואס זשע נאך בעדארף אייך איבער-

די בלוטיגע ליבעס געשיכטע
פון יאסעלע ציטלינס טאכטער
פון מאסקווע און פעליקס דזשערזשינסקי
פון י. בערלאוויטש.

2.

ציטלינ'ס קינדער.

ר' יאסעלע ציטלין האט געהאט פינף קינדער, דריי זיהן און צוויי טעכטער.

רעוועקא איז געווען ציטלינ'ס יונגסטע טאכטער און אלס די מיזינקע איז זי געווען אויך די בעל-בתטעסטע ביי אלעמען. שפעטער פלעגט איהר פרומער פאטער אין הארצען חרטה האבען דערויף, דאס איז אפשר זיין שולד דערין, וואס זי איז אראפ פון גלייכען וועג, ער האט מיט איהר נישט געקענט זיך ארפיהרען שטרענג. מען פלעגט איהר שטענדיג באלעווען און נאכגעגעבען אלע איהרע קאפריזען. מען מוז אבער מודה זיין, אז זי איז געווען די געראטענסטע פון אלע ציטלינ'ס קינדער. זעהר א שעהנע, א לעבעדיגע, א לוסטיגע, א זינגערקע, א טאנצערקע. זי איז שוין געווען טג'-אפת'ע מאסקווערין. אהן א שום ריח פון שקלאוו... זי האט זיך שוין געלערנט אין א גימנאזיע; אין אנהאנג איז עס געווען געגען דעם פאטער'ס ווילען, ווייל אין גימנאזיע האט מען דאך געמוזט שרייבען אום שבת; ער האט דעריבער זיינע עלטערע קינדער נישט אפגעגעבען אהין לערנען און פלעגט בעסער האלטען לעהרער און צאהלען צעהן מאל טייערער... ר' יאסעלע ציטלינ'ס געלד האט, אמת, געווירקט, אז דער דירעקטאר פון דער גימנאזיע פלעגט קיינמאל נישט צווינגען זיין טאכטער מחלל שבת צו זיין, אבער מיט דער צייט פלעגט זי אליין זיך נישט אפזאגען צו שרייבען אום שבת מיט'ן גוטען ווילען, אבי דער טאטע זאל פון דעם נישט וויסען. מורא האט זי פאר איהם, פאר'ן פאטער, נישט געהאט, אבער איהם מאכען פערדרוס פלעגט זי אויך נישט וועלען, ווייל זי האט איהם ליב געהאט נישט ווייניגער, ווי ער איהר... דורך דער גימנאזיע האט זי זיך זבעפריינדעט מיט פיל רוסישע שילערינס, און זי האט זיך מיט זיי געפיהלט נעהענטער ווי מיט איהר אייגענע שוועסטער און מיט איהרע ברידער... זי פלעגט מיט זיי שפאצירען, פערברענגען די פרייע צייט אויסער דער גימ-

צײַנען. אַז אַלץ איז פאַר אײַך?

זעהר חשוב'ער ר' ב שטײנבערג, ענטשולדיגט מיר טויזענד מאָהל, פאַר דער, אפשר, בו־שטאַרפע פראַגע, וואָס איך וועל אײַך שטעלען. איך בין נישט אויסען אפילו אויף אַ שמץ אויף אַ כל שהו אײַך ח"ו, צו בעליידיגען, ווײַל איך גלויב און בין זיכער, אַז אײַער שכל הישר און תלמיד חכמ'דיגע פקחות האָט אײַך געוויס אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די זעלבע שאלה, וואָס איך גיב אײַך דאָ שטעלען. איהר האָט געוויס ביי זיך דערויף אַ קלאָרע און, מסתמא, וצליכע תשובה. דערפאַר אָבער וואָס מיר ווייסען נאָך נישט דערפון און פאַר אונז איז פאָרלויפיג דער ענין פון אײַער צוריקהאַלטען זיך נאָך נישט גענוג קלאָר, ווילען מיר אײַך, חשוב'ער רב, פרעגען די פראַגע. די פראַגע איז גאַנץ פשוט. און זי פאָרמולירט זיך, נאַטירליך, אויף אַזאַ אופן:

א) צי איז דעם טײַער געשעצטען רב בעוויסט די קאָנסעקווענצען, וואָס זענען פלול אַרויסצוקומען אין פאַל, ווען הרב שטײנבערג וועט זיך קאַטעגאָריש אָבזאָגען אַנצונעמען דעם פאַר איהם בעשטימטען כסא רבנות?

ב) צי קאָן זיך הרב שטײנבערג פאַרשטעלען דעם גרויסען פּאַטש אין פנים, וואָס ראַדום וואָלט דערלאַנגט געוואָרען אַ גאַנצע יודישע עדה, אויסער די שווערע מיה און אַרבייט מיט די קאָלאָסאַלע געלד־היזקות, וואָס זענען לאיבור געגאַנגען פון דער שטאָדט?

ג) אין דער עיקר, צי קאָן זיך הרב שטײנבערג פאַרשטעלען די שווערע קאָמפּליצירטע און פערוויקעלטע פאַרקנוילטע סיטואַציע, עס וואָלט זיך באַשאַפען מיט'ן מאָמענט, ווען הרב שטײנבערג זאָל זיך באמת און אָפיציעל ווענדען אָבזאָגען?

מיר פון אונזער זייט גלויבען, אַז דער געעהרטער רב האָט זיך געוויס פון דעם אַלעם אָבגעגעבען אַ דין וחשבון. אַז ער האָט דאָס אַלעס פריער גוט דורכגעפיהלט און ביי זיך גוט דורכגעטראַכט. מיר וואָלטען זעהר געבעטען דער געשעצטער רב זאָל וועלען בעווילליגען אונז צו צוטיילען אַזוי פיל העפליכקייט און אונז דערויף אַ תשובה געבען. עס איז אפשר צו פיל געוואַגטקייט פון אונזער זייט, אָבער דאָס, גלויבען מיר, איז אויך דער רצון פון דער גאַנצער שטאָדט, וועלכע איז שוין אַזוי פיל מאָהל ענטוישט געוואָרען..

דער רווח אונז פריהער דערמאָנען ממה נפשך ענבערס ביי פיל, זעהר פיל די מחיות. אין עס בעט זיך און עס וויל זיך הערען אַ תירוץ מכריע, אַ בעפריעדיגענדער ענטפער אויף די דער לאָגישער און קלאָר־פאַרשטענדליכער שאלה..

מ. שמשון.

בודזשעט, עטאַט, אָדער עס איז בלויז גענוג די איינקונפט פון דער שחיטה?

שוין באַלד אַ יאָהר צייט ווי עס טומעלט זיך אַרום דעם נאָך אַלץ נישט בעשטעטיגטען בודזשעט פון דער גמינע. אונזערע פרנסים בעהויפּטען, אַז אָהן בודזשעט איז מען לגמרי נישט אימשטאַנד אויסצופיהרען די קהל'שע ווירטשאַפט און אַז דאָס נישט בעשטעטיגען איהם איז די פאַקטישע סבה, וואָס די סובסידיום'ס פאַר פאַרשידענע געזעלשאַפטליכע און פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס זענען נאָך ביז היינט נישט אויסגעצאַהלט געוואָרען. דער בודזשעט, ערקלערען אַ טהייל פון אונזער איסדערוועהלטע, איז דער הויפּט־נערוו און דער וויכטיגסטער קאָנסטרוקטיווער טהייל פונ'ם ווירטשאַפטליכען אַפּאַראַט, וואָס לאָזט אין בעטריעב די גאַנצע ענערגיע פון דער געמינע־טהעטיגקייט.

האָבענדיג פאַר זיך אַזאַ קלאָר פאָרמולירטע און אילוסטרירענדיגע בעהויפּטונג האָבען מיר ביי פיל געלעגענהייטען אויסגענוצט עס פאַר אַ פיל־בעקרעפטיגטע באַזע פאַר די פיל מאָגליכע אַרויסטרעטונגען אין דער עפענטליכקייט, מיטהאַלטענדיג אין דער אויפקלערונג'ס — אַרבייט פאַר דאָס שנעלערע צואיילען רעאַליזירען דעם בודזשעט, אננעמענדיג זיך, אויפ'ן ערשטען פונקט, פאַרשטעהט זיך, די פעולות פון די יעניגע אינסטיטוציעס, וועלכע ס'קומט דעריבער אויף צו־מיינסט צולײַדען.

אין פלוג האָבען מיר ווירקליך אַזוי געמיינט. הערען מיר אָבער, פון קאָמפּעטענטע פּערזאָנען, אַז עס קאָן נאָך געמאַלט זיין, אַז אָהן דעם בודזשעט און אָהן דער סקלאַדקע פון עטאַט זאָל גענוג זיין צו דעקען די קהלה־הצטרכות־ען און אפילו אין אַ געוויסער מאָס דעם אינטערצוהאַלטען די קאָרגע עטליכע שטאָדטישע אַנשטאַלטען, וואָס נויטיגען זיך אין דער מאַטעריעלער הילף פון דער גמינע. מען וויל אַ בודזשעט — גוט, מסכים. דאַרפט מען דאָך דעם עטאַט צאָהלער ווייזען עפּיס פּאָזיטיווע, עפּיס ערהאָבענעס, וואָס וועט אויסגעטהון צו זיין נוצען און צום נוצען פון דער גאַנצער יודישער געזעלשאַפט!

פאַר וואָס הערט מען שוין האַלבע יאָהרען נישט פון קיין ראַט־זיצונג? פון די זיצונגען פון דער קהלה פאַרוואַלטונג האָבען מיר דעם מינדעסטען אָהנונג נישט און מיר ווייסען נישט וואָס עס ווערט אויסגעטהון. מיר האָבען קיין ע"ה 36 קהלה־פאַרשטעהער, אָבער זעהר זעלטען הערט מען זיי זאָלען זיך צונויפקומען. מיר ווייסען פאַראויס אַז דער ענטפער וועט זיין: דער אבן־נגף פונם רבנות־קאַמף — גוט, מיר פאַרשטעהען, איז דאָס אַ גענוגענדער תירוץ? ווען דייטשלאַנד

נאַזיס, געהן צוזאַמען אויף קאָנצערטען אין טעאַטערען, אויף באַלען. דאָרטען פלעגט זי זיך בעקענען מיט רוסישע יוגענדליכע, ביי וועלכע זי פלעגט שטענדיג האָבען אַ גרויסען ערפאָלג צוליב איהר שעהנקייט און צוליב איהר רייזיגען טעמפּעראַמענט.

ווען זי האָט געענדיגט די גימנאַזיע האָט דער פאָטער איהר אויך געוואָלט חתונה מאַכען, ווי איהר עלטערע שוועסטער. זי איז נאָך דאַן זעהר יונג געווען קוים זיבעצען יאָהר. און איהר האָט זיך פערוואָלט שטודירען פּאָליטישע עקאָנאָמיע און סאָציאָלאָגיע, וואָס איז דאַמאָלס געווען שטאַרק אין דער מאָדע צווישען דער רוסישער יוגענד. צוזאַמען מיט איינ'גע פון איהרע פריהערדיגע רוסישע חבר'טעס פון דער גימנאַזיע איז זי אַנגעקומען אין דעם מאָסקווער פּאָליטעכנישען אינסטיטוט און כאָטש זי האָט געהאַט אַ לופטיגע נאַטור און איז אויך געווען לייכטזיניג, האָט זי דאָך געלערנט זעהר גוט און געמאַכט גרויסע פאָרטשריטט. דאָס איז געווען שוין אין דער לעצטער צייט פון דעם וועלט קריג, פאַר דער רעוואָלוציע. צווישען די סטודענטען האָט דאַמאָלס אין דער צייט געקאָכט מיט די פאַרשידענסטע פּאָליטישע שטרעבונגען און ריכטונגען. רבקה איז געוואָרען אַ היבש ביסעל ערנסטער, זי האָט גענומען זיך אינטערעסירען מיט די פאַרשידענע רוסישע פּאַרטייען און זייערע פּראָגראַמען. ענדליך איז זי גופא אַרייַנגעצויגען געוואָרען אין דער אַרבייט פון דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער אָרגאַניזאַציע און זי פלעגט אפילו ביי דער פרומער מוהמע שרה'ן, אַרויסרייסען פון איהרע צדקה געלדער אויף די באַדערפענישען פון איהרע פּאַרטיי־חברים. אויף אַ געהיימען מיטינג איז זי איינמאָל אַרעסטירט געוואָרען צוזאַמען מיט סטודענטען און אַרבייטער, און דעם פרומען און רייכען טאַטען האָט דאָס געקאָסט גענוג געלד און געזונד ביז ער האָט זיין ליבלינג, זיין מיזינקע אַרויסגעראַטעוועט פון דער טאַגאַנקער טורמע, וואו מען האָט איהר געהאַט אײַנגעזעצט. רבקה'לעס אַרעסט און איבערהויפּט איהר גאַנצע אויפפיהרונג האָט זעהר פאַרביטערט דאָס גאַנצע הויזגעזינד.

דאָס איז עפּעס גאָרנישט קיין פּאַסיגער וועג פאַר ר' יאָסעלע צייטלינ'ס אַ קינד. זי האָט זיך אָבער מיט דעם נישט געוואָלט רעכנען. מילא, פאַר די אַלטע. פאַרן פאָטער און נאָר דער מוטער — פלעגט זי זאָגען טהוט איהר טאַקע וועה דאָס האַרץ, נאָר זי קען זיי גאָרנישט העלפען. אַ לאַנד פון 170 מיליאָן מענשען וועלכע ווערען געפּייניגט דורך אַ סיסטעם פון אַ קנעכטשאַפט, איז וויכטיגער ווי די ליידען פון טאַטע־מאַמע. ווי ליב מען זאָל זיי נישט האָבען. דערפאַר איהרע ברידער האָט זי איינמאָל געהאַסט. יונגע מענשען געלערנטע, געבילדעטע. זאָלען זיין אַזוי פאַנאַטיש און נישט וועלען וויסען פון קיין רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג, בלויז נאָר די געשפּאַסיגע כתבי־בייכאָ און די גמרא ביי דער נאַכט פונקט ווי זייער בעריהמטער עלטער־זיידע ר' יהושע פון שקלאָוו!.

פונדעסטוועגען פלעגט זיך דער גוטער פאָטער טרייסטען, אַז זי וועט ענדיגען אַ ה"ע קורסען, וואָס איהר האָט זיך פערגלוסט, וועט זי דאָך סוף כל סוף אויך מוזען חתונה האָבען, וועט זי גאָר אַנדערש ווערען. זאָל איהר נאָר גאָט צושיקען איהר אמת'ן זיווג, אַן עהרליכען יודען, ווי עס פּאַסט פאַר זיינע אַ טאָכטער.

דערווייל האָט אויסגעבראָכען די גרויסע רוסישע רעוואָלוציע. דאָס לאַנד

האט געפֿירט מלחמה און געהאלטען זיינע אַרמעען אויף פערשידענע פראָנטען, צי זענען דעריבער פאַרשלאָסען געוואָרען די אוניווערזיטעטען, און אַלע אנדערע קולטורעלע אַנשטאַלטען? צי איז דערפאַר אָבגעשטעלט געוואָרען דאס אימפולסיווע צירקולירען פון גאַנצען געזעלשאַפטליכען און עקאָנאָמישען פערקעהר? — אדרבה, דאָס העראָאישע און די העלדישקייט פון יעדער יאך ווערט איבערהויפּט בעצייכענט מיט דעם, וואָס דוקא אין דעם קריטישסטען מאָמענט פערלירט מען נישט דאָס בעוואוסטזיין און מען בעווייזט צוהאַלטען אויף אזוי פיל דאָס גלייכגעוויכט, אַז אַלץ זאָל נאָרמאַל פונקציאָנירען און נישט בלייבען שטעהן פערגליווערט אין א פּאַראַליזירטען-צושטאַנד.

וואס ווערט פּאָרט אויפגעטוהן פאר דער שטאָדט, א חוץ דער רבנות פראגע? עס מאַכט שיער נישט דעם איינדרוק, ווי די גמינע וואָלט עקזיסטירט, כדי נאר בלויז אויפצוהאַלטען א פּערסאָנאַל, מיט א „גענעראל"-סעקרעטאַר, וועמען מ'האָט געמוזט אויפזוכען אין דעם פּרעסע און אָנגאַזשירען פון לובלין... חוץ אויך בוכהאַלטערס, פאר גאָר נאָרישע קשה'דיגע פּענסיעס.

מיר פערשטעהן, אַז א קהלה נויטיגט זיך אין א בודזשעט, אין אַן עטאַט. אין אַלע שטעדט ווערען געמאַכט בודזשעטען, ריכטיג. אָבער לאָז מען זעהן מעשים. פּאָזיטיווע טהאטען אויך אויף אנדערע געביטען א חוץ רבנות. דען אנדערש, נאָך וואָס דער עטאַט? וועט דען וועניג זיין די שחיטה הכנסה אויף צודעקען די אַדמיניסטראַציע — בעדערפֿענישען פון דער גמינע, און אפשר אויך אין א קליינע מאָס צו סובסידירען די אונבעדינגטע און א מייסט נויטיגע אנשטאַלטען? צי איז שוין נישט די העכסטע צייט, אז דער ראַט צוזאַמען מיט דער פערוואלטונג זאָלען בשותפות וועגען דעם א טראַכט טוהן?

ב. צוויג.

■■■

א לעגענדע.

ס'קלינגט ווי א לעגענדע, ווי א פראַגמענט פון הערצלס אוטאָפּיע „אַלט-נייַלאַנד".

אין איין שיינעם פריהמאָרגען האָבען זיך צונויפגעקליבען פאָרשטעהער פון א גרויסען 15 מיליאָניגען צושפּרייטען און צעזייטען פאלק און באשלאָסען בויען פארן פאָלק א נאציאָנאלע היים אויפן ברעג פון מיטללענדישען ים.

איז ערגעץ אויף באלקאַן, אין א פארוקטען ווינקעל, געזעסען א מענטשעלע און האָט אויסגעשריגען:

— ניין, נישט קיין היים פארן פאָלק, נאָר א „גייסטיגען צענטער" פאר די אינטעלעקטועלע כוחות פונם פאלק און זייערע שאפונגען.

איז א רוף געגעבען געוואָרען איבער דער וועלט, און דאָס פאָלק האָט זיך גענומען ענערגיש בויען.

קיינער האָט נישט געוואוסט, וואָס מ'בויט, צי א נאציאָנאלע היים, צי א גייסטיגען צענטער, נאר מ'האָט געטראָגען ליים און ציגעל, מ'האָט זומפען געטריקענט, שטיינער געהאַקט, געקעמפט מיט כלערליי עפּידעמיעס און מיט מענטשליכען אנטאגאָניזם. זיבען מאָל געפאלען און ווידער אויפגעשטאַנען, ביז...

ביז די ערד ביים ים איז אויסגעזייט געוואָרען מיט צעהנדליגער דערפער און איבער זיי, ווי א שיינע קרוין, א פּרעכטיגע מאָדערנע שטאָדט.

און אָט איז דער מענטשעלע פון באַלקאַן-ווינקעל, דער אויסרופער פון גייסטיגען צענטער, אַראָפּגעקומען אין דער דאָזיגער לעגענדאַרישער שטאָדט און זיך דאָרט באזעצט.

האָבען זיינע תלמידים א גאס אויף זיין נאָמען אָנגערופען, פאר איהם א שיינעם פּאַלאַצעל אויפגעבויט, וואו ער זאָל דורכן פענסטער קוקען אויפן כוואַליגען ים, אויף די זאַמדיגע שטחים און אויפן לעבעדיגען האַרמידער אין דער פלאַים'דיג - אויסגעפאַנטאַזירטער שטאָדט.

און די גאס פאר זיין פּאַלאַצעל האָט מען מיט מאַרמאָר-שטיינער אויסגעפלאַסטערט, כדי די רעדער פון א פוהר זאָלען נישט אויסשרייען די רוה פונם קליינעם מענטשעלע, דעם גרויסען אויסרופער פונם „גייסטיגען צענטער".

און אַז מענשען זענען דאָרט פערבייגעגאַנגען, האָבען זיי געטרעטען ווייך שטיל, כדי נישט צו שטערען זיינע טיפע מחשבות.

און אַלע נאָכמיטאָג, ווען דער גרויסער קליין-מענטשעלע האָט אין זיין ווייכען פאָטעל מיט האַלב-פערמאַכטע אויגען זיין סיעסטע געפּראוועט, איז די גאס פון ביידע זייטען אָבגעשלאָסען געוואָרען, קיינער זאָל נישט פאָהרען און נישט גיין — דער מאַן שלאָפט!

און פון ביידע זייטען גאס זענען פּאָליציי-לייט אוועקגעשטעלט געוואָרען, כדי אָפּצוהיטען אין דער פולער שטרענגקייט די דאָזיגע תקנה פון מאַגיסטראַט פון דער לעגענדאַרישער שטאָדט.

און אין אָווענד, ווען דער גרויסער מאַן פלעגט שפּאַצירען אויפ'ן ברעג פון ים, געשטיצט אונטער ביידע אָרעמס דורך זיינע פריינד און תלמידים און פלעגט קוקען שווייגענדיג אויף דער האַרמאָנישער צונויפגיסונג פון בלויקייט פון וואסער און הימעל, פלעגען מאסען מענשען נאָכגיין פון הינטען און טייטלען מיט די פינגער און שמועסען מיט רי'ל סען:

— אָט דאָס איז דער מענש, וואָס האָט געלאָזט פאלען דעם וואָרט „גייסטיגער צענטער" און וואָס האט ארויסגע'כישופ'ט פון אונזער נשמה די געהיימע כוחות אויף קרבנות און העלדישע מעשים.

און אזוי האָט דער גייסט-מענטש געלעבט אין דער כישוף שטאָדט יאָהר נאָך יאָהר ביז ער האָט אויסגעהויכט זיין נשמה.

און זיין גוף איז אין דער לעגענדאַרישער ערד בעהאַלטען געוואָרען...

א לעגענדע, וואָס נאָר ביים לעגענדאַרישען אידישען פאָלק איז עס ווירקליכקייט.

אחר העם!

מ. פיקסמאַן.

צו אונזערע לעזער.

„אונזער בריעף קאַסטען" ערשיינט נישט היינטיגע וואָך. אויף די פערשידענע אָנפראגען פון אונזערע לעזער וועלען מיר ענטפערען אין נעכסטען נומער פון אונזער צייטונג. לעזער, וואָס ווילען זיך אָנפרעגען וועגען פערשידענע ענינים דארפען זייערע אָנפראגען אויפשרייבען קלאָר און בפירוש זיי זאָלען זיין לעזבאר.

רע'דאַקציע.

מיט איהרע פולע מיליאָנען, סעקלאָפּסע בירגער, זענען טאַקע גאָר פּלוצלונג בעפרייט געוואָרען פון דעם צאַרישען יאָך... נאָך דער גרויסער שמחה, וועלכע האָט אלעמען אַרומגעכאַפּט, איז געקומען די צייט פון וואָכיגער, אָבער פּריקטאַרער אַרבייט. רעוועקאַ האָט זיך ווידער גענומען פלייסיג צו שטודירען און זי האָט שוין געהאַלטען ביים ענדיגען איהר שטודיום... ר' יאָסעלע צייטלין האָט געהאָפט, אז איצט וועט ער שוין אינגיכען קענען האָבען נחת פון זיין לעצט קינד. און צוזאַמען מיט זיין ווייב שרה'ן, האָט ער גע'חלומ'ט ווי אַמשנעלסטען איהר צו פיהרען אונטער דער חופּה. די אַלטע האָבען אָבער אַליין געוואוסט, אַז דאָס וועט נישט זיין אַזוי גרינג. רעוועקאַ איז נישט גלייך צו די איבעריגע קינדער. ווער ווייסט, וואָס פאַר א קאַפּריזען מען קען נאָך פון איהר ערוואַרטען און וואָס פאַר א חתן זי וועט פאַר זיך אויסקלייבען?! זיכער וועט זי זיך נישט פערלאָזען אויף דעם, וואָס טאַטע-מאַמע וועלען איהר געבען, ווי איהר עלטערע שוועסטער.

די אַלטע האָבען נישט געוואוסט, אַז זיי דאַרפען מורא האָבען טאָר א פיל שרעקליכערע זאַך, ווי די קאַפּריזען פון זייער צוגאַלעטעטער מוזינקע!

נאָך דער רוסישער רעוואָלוציע, איז געקומען די באָלשעוויסטישע איבערקעהרעניש. ביי די רייכע, ביי די בורזשויען האָט מען פעריכאַפּט זייערע פערמעגענס און צוגענומען זייערע געשעפטען. אויך ר' יאָסעלע צייטלין האָט זיך געמוזט אָבגעזעגענען מיט זיין גרויסען תבואה שפּייכלער און זיין גרויסער קאַפּיטאַל, וואָס ער האָט געהאַלטען אין די מאָסקווער בענק, איז אַוועק ווי א רויך. זיין גרויסער מויער אויף „אַרבאַט" איז בעזעצט געוואָרען דורך „קראַסנאָ-אַרמייצעס", וועלכע האָבען פון זיין שעהנער וואוינונג, צוזאַמען מיט די געפּוצטע וואוינונגען פון זיינע אויסגעגעבענע קינדער, ווי אויך פון זיין אייגענעם פּרעכטיגען קלויז, געמאַכט איין גרויסע קאַזאַרמע. פאר דער גאַנצער משפּחה צייטלין, וועלכע האָט שוין צו יענער צייט זיך געהאָט צעוואַקסען מיט א צעהנדליג אייניקלעך, האָט דער „קאָמענדאַנט" פון דער קאַזאַרמע, נאָך מיט א גרויסען חסד, איבערגעלאָזען בלויז א פּאָר איינציגע קעמערלעך אין דער הויף אויפ'ן בוידעם מיט אַן אַריינגאַנג פון א הינטערשטען הויפעל, וואו פריהער פלעגט מען האַלטען אַלטוואַרג און אַנדערע קלייניגקייטען פון דער גרויסער ווירטשאַפט...

דער פרומער יאָסעלע האָט נישט זעהר זיך גענומען פון דעם צום האַרצען. סיי אייגענע הויזלייט און סיי זייטיגע בעקאַנטע, וועלכע זענען פּלוצלונג אַריינגעפאַלען אין אַזאַ קלאָגעדיגע לאַגע, ווי ער, פלעגט ער טרייסטען מיט די ווערטער פון „איוב" — „גאָט האָט געגעבען, און גאָט האָט צוגענומען, און מען קען צום רבונו של עולם האָבען טענות?.. מען דאַרף זיין צופרידען, אַז מען לעבט ווייניגסטענס.

(פאָרטזעצונג קומט.)

■■■

מיין בריף צום רעדאקטאר מ. הערץ.

(פון אונזער ווארשאווער מיטארבייטער.)

ליבער פריינד.

גאָט זאָל געבען, אז אלע יודען זאָלען געהאָלפען ווערען. אמן.

גלויב מיר, פריינד, אז מיט פרענעכיגען וואלט איך געשיקט אַנ׳אינטערעסאנטע קאָרעספאָנדענץ פאַר דיין צייטונג, נאר כ׳בין פערמאָטערט. כ׳פיהל היינט אזא מידקייט אין אלע ביינער, אז כ׳האב נישט די פיזישע מעגליכקייט זיך איינצוזעצען און שרייבען. דיינע ליבע לעזער וועלען דיר דאס מאָל מוחל זיין און אפשר... דאַנקבאר זיין וואס זיי קוקען מיין פנים נישט אָן.

איינמאל כאָטש, וויל איך זיך דורכשרייבען מיט דיר פריוואט. ביז אהער האב איך דיר געשריבען נאר אזוינס וואס קען מעהר אדער ווייניגער אינטערעסירען דיינע לעזער — אצינד וויל איך רעדען נור מיט דיר. כ׳וויל מיט דיר שמועסען פריוואט און דערצעהלען אַ ביסעל נייס פון דער גרויסער שטאדט, פונקט ווי צוויי פריינד שמועסען צווישען זיך בעת זיי זיצען ביי א גלעזיל טיי, אדער קאַווע.

אקדמות. איידער איך הייב אָן האָב איך צו דיר אַ קליינע בקשה: אלץ וואס כ׳שרייב דאָ, זאל בלייבען דיסקרעט, נוץ עס נישט אויס פאַר דער צייטונג, ווייל ווי שוין פריהער געזאגט, שרייב איך דיר דאס פריוואט...

אָלזאָ הערר:

די לעצטע טעג האט מיר די פאסט געבראַכט אַ סאָך בריף, וואס זענען ארויסגעשיקט פון ראדאם. כמעט אלע בריף שרייבער מאכען מיר א שטיקעל פאָרוואורף צוליב מיינע קארעספאנדענצען אין „ראדאמער־קעלצער לעבען".

איינער בעקלאָגט זיך, פארוואס איך קריטיקיר, אַז אין ראדאם איז נישטאָ קיין פערוויילונגס ארט, קיין רעכטער טעאָטער, קיין רעכטער טאנץ־לאקאל, קיין רעכטער קינא, מיט איין ווארט: מען לאנגווייליגט זיך.

דער אנדערער מאכט מיר פאָרוואורף פאר וואס איך האָב געשריבען, אַז די ראדאמער פוטבאליסטען זענען שוואכע שפּילערס.

דער דריטער שטעלט זיך כתם צו מיר און איז מיך חושד, אז איך שילדער ראדאם אלס שטאדט מיט שלעכטע מענטשען נישט קולטורעלע, וואס פערשטעהען זיך נישט אויף טעאָטער, מוזיק און אנדערע גוטע זאכען.

א פירטער איז נאך אָריגינעלער. ער בעשולדיגט מיך, אז אין מיין שרייבען האב איך געזאלט בעליידיגען די „ראַדאָמיאַנקעס", אַז דערפאר וואס זיי זענען נישט אינטערעסאנט, שטעהען זיי שמאל אין שדוכים.

און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער:

ווען דו פרייגר, זאלסט מיך נישט גוט קענען, האלט איך עס דיר איננאנצען נישט געשריבען. אזוי אָבער ווי דו קענסט מיך אפשר צו גוט בין איך זיכער, אַז דו וועסט טראכטען און זאגען ד׳זעלבע וואס איך: אז מיר קומט נישט צומאכען אַזעלכע פאָרוואורפען ווייל קיינער האט נישט דערצו קיין שום גרונד.

די בריעף שרייבער געהערען, אַ פנים, צום יונגען דור. זיי האָבען נור וואס, גלויב איך, אָנגעהויבען שפּאצירען אויפן טראטואר צווישען „פּאָמיאַנאָווסקי ביז רעמביקאָווסקי", זענען נאך נאַאיוו און מיינען, אז שרייבען דעם אמת הייסט בעליידיגען.

מיר אַלטע גרענאַדירען, מיר אלטע זעלנער פון די ראדאמער שטיינער, אויסגעבענקטע און אויסגעליטענע פערשטעהן דאס בעסער. מיר ווייסען, אַז ראדאָם איז אונז צוליב, צו היימליג, אַז מען זאל זיך ערלויבען חוזק צו מאכען, זיך ערלויבען אפילו צו קריטיקירען.

אויב כ׳האב געשילדערט אמאל די לעכערליכע זייטען פון עטליכע מיטען, הייסט עס חוזק געמאכט פון ראדאם? אדרבא פרייגר, זאג!

כ׳האב דאך נור געשריבען דעם אמת און אלס זשורנאַליסט איז דאך דאס מיין חוב און דערפאַר וואָס דאָס איז מיין חוב, וועל איך עס ווייטער טהון. קיינער, גלויב איך, וועט מיך נישט חושד זיין, אז איך בעליידיג ווען אויב כ׳בעשרייב לעבעדיגע פאקטען.

אָט גיב איך דיר א ביישפּיל:

דריי זענען זיי נעכטען געזעסען אין א יודישען באר, דריי ראדאמער יודישע בחורים און געגעסען אָווענדברויט. די אָרקעסטער האט געשפּילט ט ש א ר ל אָ ס ט אָ נ ס אָ און טאַנגאָס, אָרפיסטען האָבען געזונגען קופּלעטען, געשפּרינגען, געטאנצט און געווילט דעם עולם. ווען ס׳איז געקומען צום רעכנונג, האט עס בעטראָפען אַ קיימא־לן פון 60 זלאָטעס.

— זעכציג זל?

— יאָ, יאָ, זעכציג זל. מיינע הערען.

האָבען זיך די ראדאָמער דענערווירט, פּראָטעסטירט און צום סוף געשריגען אויפ׳ן הויכען קול.

— מיינע הערען, האָט זיי דער דירעקטאָר פון באר בערוהיגט, ווי נור אַ גאסט קומט אריין שטעלט מען פאַר איהם אוועק א צעטיל מיט פרייזען, כדי ער זאל שפּעטער קיין טענות נישט האָבען. די פרייזען זענען אָפיציעלע און איהר האט פריהער געהאַט אַ ברירה.

האָבען זיך די דאָזיגע צושריגענע נאָך העכער. אַ טומעל, א געלעכטער און סוף כל סוף האָבען זיי בעצאָהלט און זענען אוועק נישט איבערלאָזענדיג קיין גוטען איינדרוק.

פרעג איך דיך: ווען איך בעשרייב דאס פאר דיין צייטונג, וואָלט דאס געהייסען חוזק געמאכט פון ראדאם! אָדרבה, זאָג!

אָט האָסטו נאָך אַ פאקט:

אַנומעלט קום איך אריין אין גרויסען טעאָטער בעת ס׳איז ארויסגעטרעטען די יאַפּאַנישע זינגערין מיקאָ קיוואַ אין דער אָפּערע „מאדאָם בעטערפליי". דאָס טעאָטער איז געפאַקט מיט א פיין פובליקום, סמאָקינג, פראַק; איינס נאָכ׳ן אנדערען, איינס נאָכ׳ן אנדערען, פּלוצלינג:

גאָט זאָל שומר ומציל זיין, ס׳שטעט אַ יונג פּאָרל און האָט טענות פּערוואָס מען וויל זיי נישט אריינלאָזען.

— מען וויל אייך נישט אריינלאָזען?

פון די ראדאמער מעשה׳לעך.

„שמע ישראל — עפען מיר" בעט זיך דאָס ווייבעל ביים מאַן. דער מאַן אָבער מאכט זיך נישט הערענדיג און לאָזט איהר טאַקע נישט אַריין.

וועגען אַנ׳אינטערעסאנטע געשיכטע, וואָס איז אפשר נישט אזוי קאָמיש, ווי טראַגיש הערט איצט אַסך געפּערט צווישען אונזערע מעשיות־ליבהאָבער.

שוין פון א לאַנגע צייט וואוינט דאָ די פרוי ע. ב. פון תמיר. אָן איז זי געווען א ווייבעל א טיחר׳טע און אלס א פרוי גאָר א שעהנע. פערשטעהט זיך, אַז א שעהן ווייבעל געפינט חן נישט נאָר ביי אנ׳אייגענעם מאַן, נאר אויך ביי אנדערע מענער.

מאכט זיך פּאַקע, אז צו דער פרוי אין געשעפט האָט אנגעהויבען אריינצוגעהן א יונגערמאַן. בקיצור: דער פרוי איז שטאַרק געפעלן געוואָרען דער יונגערמאַן. ווייזט אויס, אז זי איז אויך געפעלען געוואָרען, אזוי אַז צווישען זיי איז מיט דער צייט די בעקאנטשאפט געוואָרען וואָס ווייטער אינטימער אזוי ווייט, אַז אין א געוויסען טאָג האָט זיך די פרוי ע. אויספּוצענדיג זיך אין עסיג און אין האָניג אַוועק פערברענגען ערגעץ אַן אָווענד אָהן מאַנס וויסען מיט איהר אינטימען בעקאַנטען.

האָט אָבער, מעשה שטן, דער מאַן וועלכער האָט שוין פריהער געהאַט בעמערקט, אַז זיין ווייבעל פלירטעוועט עפּעס צו אָפט מיט׳ן יונגערמאַן גראָד דערזעהן דורכ׳ן פענסטער, ווי זיין ווייבעל איז אוועק נישט אליין, נאָר טאַקע מיט׳ן יונגערמאַן.

ווי און וואו די פרוי האָט פערבראַכט דעם אָווענד איז אונז נישט אינטערעסאַנט. אַ פאַקט איז, אז אומגעקערט האָט זיך דאָס ווייבעל אַ היים ערשט א זייגער צוויי.

זי האָט אָנגעקלאַפּט אין טיהר, אָבער קיינער האָט זיך נישט אָנגערופען.

— ישראל, עפען מיר! — האָבען געהערט די שכנים, ווי דאָס ווייבעל שרייט. ישראל האָט אָבער די טיהר נישט געעפענט, הייסענדיג זיין ווייבעל געהן נעכטיגען דאָרט פון וואַנען זי קומט.

די שכנים האָבען אָבער אויפ׳ן ווייבעל רחמנות געקריגען און איינער פון זיי האָט זי אריינגעלאָזט איבערנעכטיגען.

די גאַנצע געשיכטע האָט, פערשטעהט זיך, געהאַט אַ טרויעריגען סוף. דער שלום־בית צווישען מאַן און ווייב איז שוין צושטערט געוואָרען אויף אייביג און ס׳האַלט שוין ביי א גט.

שמועסט מען אָבער, אַז דער בחור קלויבט זיך גאָרנישט חתונה האָבען מיט דער פרוי ע. און אזוי וועט נעבען דאס ווייבעל האָבען קרח מכאן וקוה מכאן.

ביטע זעהר! מיט'ן גרעסטען דרך ארץ, אָבער געעהרטע ראמע און הערר, איהר מוזט אויסטהון די אויבער-מאַנטלען, אַזאַ געזעץ פּאַרהאַן.

מיט די ווערטער האָט זיך צו זיי געווענדעט דער העפליכער וואַזשני.

איז אָבער דאָס פּאָרל איינגעשפּארט און וויל נישט נאָכגעבען. דער יונגערמאַן שרייט, אז ער טראָגט נישט קיין שיינעס אָנצוג.

אַ וואָרט צו א וואָרט, ס איז דערגאַנגען צו אַ גרויסען סקאַנדאַל. האַלבע זידעל ווערטער, פּאָליציי, פּראָטאָקאָל. דער סוף איז געווען, אַז זיי האָבען די אויבער — מאַנטלען געמוזט אויסטהין.

ווייסטו ווער דאָס פּאָרל איז געווען? ראַדאָמער, אויף מיין וואָרט ווי ראַדאָמער, כ'האָב זיי דערקענט. מיט פּערגניגען וואָלט איך דיר זייער נאָמען בעשריבען, נור כ'געדענק נישט.

פרעג איך דיך: ווען כ בעשרייב דאס פאַר דיין צייטונג וואָלט עס געהייסען חוזק געמאַכט פון ראַראַם?

דאָס איז דערווייל אינגאַנצען, וואָס כ'האָב דיר געוואָלט שרייבען, אַזוי ווי עס שרייבט אַ פריינד צו אַ פריינד.

דיין

א. לערמאַן.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

ביי דער טהיר פון שווער = און שוויגער'ס שטוב פער'סמ'ט זיך די שניר מיט קארבאל.

די פער'סמ'טע ליגט כמעט אַ גאנצען מעת לעת אָהן שום רעטונג און די שוויגער = עלטערן רופען נישט קיין דאָקטאָר — נישט קיין גט און נישט דעם נדן — דער „געטרייער" מאַן דערמאָנט זיך ענדליך, אַז זיין פער'סמ'טע פרוי געפינט זיך צוליב איהם אין אַנדערע אומשטענדען...

אויף שפּיטאלנא גאַס נומער 7. האָט אַ געוויסע פרוי ע. ק. דעם פאָריגען דאָנערשטאג אויפגעטרונקען א גרעסערע דאָזע קאָרבאָל, וועלענדיג דאדורך אַ סוף מאכען צו איהר יונג לעבען כדי צו בעפרייען זיך פון די יסורים און פיין, וועלכע עס פערשאפען איהר דער מאַן און זיינע עלטערן.

דער זעלבסטמאָרד איז ענטשטאנען צוליב פאָלגענדע טרויריגע אומשטענדען:

פרוי ע. ק שטאַמט פון לאָדז און זי האָט ערשט נישט לאנג חתונה געהאט מיט'ן זוהן פון א געוויסען מ. ק. וועלכער וואָהנט אויף שפּיטאלנא 7. ביז נישט לאנג נאָך דער חתונה האט דאָס פּאָר פאָלק געלעבט צווישען זיך נישט שלעכט. אָבער דערנאָך איז דער שלום - בית געשטערט געוואָרען און דער מאַן, וואָרפענדיג אויף זיין ווייב א אום חן, האָט זי פערלאָזט און איז אַוועק צו זיינע עלטערן, וועלכע האָבען, ווי מענשען גיבען איבער, בעשוצט זייער זוהן און נאָך מעהר פערגרעסערט די שנאה פון מאַן צום יונג פערלאָזענעם ווייבעל.

דאס שטערטע און אָבגעזונדערטע לעבען צווישען פּאָר-פאָלק האָט די יונגע פרוי מאַטעריעליש אונטערגעבראָכען און צוגעפיהרט זי צו נויט און עלענד. פרוי ע.ק. זעהענדיג, אַז יעדער האָפנונג צוריק צוזאַמענצוגעהן, איז פערלוירען, האָט אָנגעהויבען בעטען חתגוגים. דער מאַן זאָל איהר געבען גט, ווי אויך אומקעהרען איהר דעם נדן 1500 זלאָטעס, וואָס זי האָט שווער אויסגעהאָרעוועט און עס איהם פאר דער חתונה איוועקגעגעבען. אָיף איינס איז דער מאַן בעשטאנען, ער איז גרייט געווען איהר צו געבען אַ גט, מכח אָבער דעם נדן אָבצוגעבען האָט ער זיך אַזוי גיך נישט געאיילט און אפילו דערפון נישט געוואָלט הערען. פרוי ק. האָט איהר מאַן נישט געוואָלט גלאַט אזוי בעפרייען און ארויפלאָזען איהם פּטור בלא כלום און דער פאַמיליען-סכסוך האָט זיך דעריבער געשלעפּט א לענגע־ע צייט.

פאריגע וואך איז פרוי ע. ק אראָבגעקומען קיין ראדאם כדי ענדגילטיג א סוף צו מאכען מיט איהר אומגליקליך און איינזאַמען לעבען. אַ גאנצע וואך האט זי געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיטן מאַן און שווער און שוויגער, זי האט פערלאנגט איינס פון די ביידע: אדער מאכען שלום, אויב נישט — א גט און איהר נדן. פארינען דאנערשטאג איז די פרוי אין בעגלייטונג פון איהרערס א היגע בעקאנטע פריילין אריבער געגאנגען אין דער וואהנונג פון שווער-און־שוויגער, כדי פערזענליך זיך דורכצורעדען וועגען ווייטערדיגען גורל פון איהר פאמיליע־לעבען. בעת'ן געשפרעך איז געקומען צו א שארפען ווערטער־אויסטויש און די פרוי איז אַרויס פון שטוב, זאָגענדיג אז זי קעהרט זיך באלד אום. אז ס'איז אוועק אַ היבשע צייט און די פרוי איז נישט צוריקגעקומען איז די ווארטענדיגע פריילין געוואָרען אומגעדולדיג און האט פערלאזט די וואהנונג. אָבער נאר ווי זי איז אָרויס פון שטוב, האט זי זיך גלייך אָנגעשטויסען אויף א האַלב־טויד־טען קערפער, וועלכער האט זיך געראנגעלט אין קאנוואולסיעס. דערקענענדיג אָז דאָס איז פרוי ע. ק. האט דאָס מיידעל גלייך אויפגעהויבען א גרויס גוואלד, אויף וואס ס'זענען זיך צונויפגעלאפען אלע שכנים פון הויף.

ס'האט זיך באלד ארויסגעשטעלט, אָז די פרוי האט זיך פער'סמט מיט קאָרבאָל. מ האט איהר אריינגעטראגען אין דער שטוב פון איהר-שוויגער-עלטערן און ווי נאָ־ דער מאן האט איהר דערזעהן א־ז ער תיכף אַנטלאפען און עוקר געוואָרען פון שטוב.

דעם פערצווייפעלטען שריט האָט די פרוי אויסגעפיהרט נישט קוקענדיג, וואס זי געפינט ז־ך אין אנדערע אומשטענדען...

ווי מען גיעט איבער איז די פער'־סמ'טע פרוי געלעגען ביז פרייטאג 2 אַזייגער נאָכמיטאָג און ערשט דאַן זעהענדיג, אַז די לאגע איז ערנסט און געפעהרליך, האָבען שכנים גערופען דעם דאָקטאָר ראשקעס. וועלכער האָט דער אומגליקליכער אָבגעראכטעוועט פון אַ לעבענס־געפאהר.

ווי שכנים גיבען איבער איז אייך אינטערעסאנט דער פאַקט, וואס בשעת דער ברודער פון דער אומגליקליכער פרוי, וועלכער איז טעלעגראפיש ארויסגערופען געוואָרען פון לאָדז, האָט זיך גענומען אָברעכענען מיט'ן „געטרייען" מאַן, האט דער לעצטער ערקלערט, אז נישט צוליב איהם געפינט זיך זיין פרוי אין אנדערע אומשטענדען... ווען זיין שוואגער האט איהם אָבער גענומען דראָהען, איבערצוגעבען דעם גאנצען ענין צום פראָקוראָר, האט ער זיך ערשט דערמאָנט...

די אכזוריות'דיגע בעציהונג פון די שוויגער-עלטערן ווערט נאָך גרעסער דערמיט, וואָס די שניר איז פון אַיי־גענער משפחה. איהר פאָטער איז אַ לייבליכער ברודער פון איהר שווער, דער מאַנס פאָטער.

אחד העם-הזכרה אין שוהל.

פערגאנגענעם זונטאָג 11 אין דער פריה, איז אין דער שוהל פארגעקומען אנ'הזכרה נאָך דעם גרויסען העבראַאישען שריפטשטעלער, אחד העם. ס'זענען ארויסגעטרעטען מיט אינהאלטס-רייכע רעדעס, שילדערענדיג די בעדייטונג פון דער גרויסער גייסטרייכער פערזענליכקייט אחד העם. די ה"ה ר' מרדכי ווייסמאן, אלחנן שיצער און בעריש זילבערשטרום, אויף דער הזכרה איז אַנוועזענד געווען א גרויסער עולם. ווי אויך די שול־יוגענד, צווישען זיי אויך די שולער פון 5 קלאס אָן פון דער גימנאזיום „פשיאטשול וויעדזי".

דער שוהל הזן מיטן חאָר האבען געזונגען עטלישע קאפיטלען תהילים, ס האָט אויך געזונגען דער ספּעציעל איינגעאָרדענטער חאָר פון היגען „השומר-הצעיר".

טרויער-אקאדעמיע אין דער ציונ. אָרגאַניזאציע.

דעם זעלבען זונטאג אין אָווענד איז אין דער ציונ. אָרג. פארגעקומען א טרויער אַקאַדעמיע נאך אחד העם. ס'האבען גערעדט וועגען דער שאַפונג

אין לעבען פונ׳ם גרויסען העברעאישען זשעני די ח״ה בושאצקי, פ. מועקאטעליס. גינזבורג, סאלבע, ראטענבערג, י. קארמאן, שטאטווייגער א. א.

וועמענס לעדער?

אין דער פאליציי ליגט שוין אייניגע וואכען א זאק מיט הארטע לעדער, וואס איז דורך דער פאליציי געפינגען געווארען אויף ראג סאדוואלניא, ראג שוהל-גאס. דער, צו וועמען די לעדער געהערט ברויך זיך ווענדען אין דער פאליציי.

ראדאמער ספארט-קלוב „בר—כוכבא" אריבער אין קלאסע „ב".

ווי מיר ווערען געוואויר איז דער היגער ספארט-קלוב „בר—כוכבא" אדיבער אין קלאסע „ב".

דער נייער דירעקטאר פון גימנאזיע „פשיאטשול וויעדזי" — אינזש. ה׳ א. רוסאק.

אלס דירעקטאר פון די יודישע גימנאזיעס „פשיאטשול וויעדזי", איז אויפגענומען געווארען אינזש. ה׳ אלקנן רוסאק פון לאדז. אינזשיניער ה׳ ר ו ס א ק איז טהעטיג אויפ׳ן געביטע פון שול-וועזען א רייהע יאהרען. און איז איבעראל בעקאנט אלס גבניטער און ערפאהרענער לאנגיעהריגער דירעקטאר. ה׳ רוסאק בעזיצט, א חוץ זיין הויכער בילדונגס צענז, אויפגעצייכענטע פעדאגאגישע קוואליפיקאציעס. בערך 11 יאהר איז ה׳ רוסאק געוועזען פארזיצענדער פון דירעקטארען קרייז פון די יודישע גימנאזיעס אין פוילען.

אינזש. ה׳ רוסאק איז נאמינירט געווארען אויפ׳ן זיין היגן פאסטען פון ווארשאווער קוראטאריום דעם 28 גרודזיען לויט׳ן רעסקרופט נומער 17436/26, פון ווען ער האט איבערגענומען זיין אמט.

אין צוזאמענהאנג מיט דער נאמינאציע פון רוטינירטען דירעקטאר ה׳ רוסאק איז צוהאפען, אז די גימנאזיעס וועלען זיך אין פעדאגאגישען זין פילפאך פארבעסערען, און וועט צו דער זעלבער צייט אויך מיטווירקען צו ערווערבען די פארלוירען-געגאנגענע רעכט, וואס די גימנאזיעס האבען א מאהל געהאט.

יודיש טעאטער.

דעם דירעקטאר פון היגען יודישען טעאטער, ה׳ לייסטער, האט נאך פיל בעמיהונגען, אנגאזשירט אויף דאס ניי א יודישע טרופע, אין דער שפיץ פון וועלכער עס שטעהט דער אין ראדאם גוט בעקאנטער ארטיסט ה׳ דרעגאוו.

אויפרוף

פון האנדווערקער-קלוב אין לאקאל-קאמיסיע צו אלע האנדווערקער מיטגלידער און נישט מיגלידער פון אלע פאכען.

א לעבענס-נויטווענדיגקייט איז פאר אונז האנדווערקער דאס ערווערבען זיך א אייגענעם בנין, וואו מיר זאלען זיך קאנען צוניפקומען און בעטראכטען אונזערע פאכווע, עקאנאמישע, געזעלשאפטליכע און קולטורעלע פראגען. ספעציעל דאס נישט קאנען פארטראגען דורך די ווירטשאפט בכלל קיין שום אינסטיטוציע, צווינגט אונז אנצישטרענגען זיך מיט אלע כחות און געמיינזאם צוטרעטען פאר אייגענע אויסגעהארוועטע גראשענס. אפגעשפארטע פון ביסען, צו שאפען אנ׳אייגען האנדווערקער הויז, אום אויסצומיידען אונאויפהערליכע און אונאנגענעמע קאנפליקטען, שיקאנעס און פראוועס מיט די ווירטס־לייט.

דעריבער רופען מיר אייך האנדווערקער אלע צהן אויפגאהם צו קומען זונטאג דעם 16 דעם חדש 7 אין אווענד, אין לאקאל פון קלוב, אויף די אויסערגעווענליכע אלגעמיינע פערזאמלונג, כדי צו בעטראכטען די פראיעקטען און אננעמען א פעסטען בעשלוס, אום וואס שנעלער צו שאפען א אייגענטום, איבער וועלכען די האנדווערקער וועלען זיין אייכציג און אליין די בעלי בתים!

קומט מאסענווייז! אין אייערע הענד ליגט דער גורל!

איינגאנג פריי!

די פערוואלטונג און לאקאל-קאמיסיע.

א נייע יודישע באנק אין ראדאם.

פון חיינטיגע וואך אן איז טהעטיג אויף לובעלסקא 27 א נייע יודישע באנק. אין דער שפיץ פון דער באנק שטעהען אנגעזעהענע ראדאמער פינאנסיסטען, אינדוסטריעלער און געוו. דירעקטארען. נעמענדיג אין אכט דעם היינטיגען קריטישען מצב פון יודישען סוחר. איז די נייע צוגעקומענע באנק־אינסטיטוציע א געוויסער געווינס. די באנק פסרזיכערט, אז זי וועט זיך בעמיהען צו ערפיילען קרעדיטען פאר א מינימאלען פראצענט. די פערוואלטונג פון דער באנק בעשטעהט פון גוט בעקאנטען ג. דירעקטאר אין דער ריגער באנק, ה׳ פוקס, ג. דירעקטאר פון באנק זאכאדניא, ה׳ יאקוב בעקערמאן און ה׳ ווייצמאן.

„בית יתומים" ארדענט איין א א מאסקען—באל.

קירצליך וועט דורך דער היגער בעקאנטער אינסטיטוציע „בית יתומים" איינגעארדענט ווערען א מאסקען-באל. דער וויכטיגער ציעל פון דער אונטערנעהמונג, מיט וועלכען מען שטרעבט אונטערצושטיצען און אויסהאלטען אריםע יודישע פערלאזענע יתומים און אויך נעמענדיג אין אכט די פאפולערע נעמען פון די איינארדנערס, איז מעהר ווי זיכער, אז דער באל פארן דערמאנטען וואהלטהעטיגען צוועק וועט געקרוינט ווערען מיט דעם געהעריגען ערפאלג.

גאולת הארץ — קייט

(אונטער׳ן פראטעקטאראט פון דעפוטאט יצחק גרינבוים).

הלל קארמאן איינגעצאהלט 20 זל. רופט ארויס מיט דער זעלבער סומע אדער מעהר: צבי בטרנאייזען, יונה גאלדבערג, אלימלך זעליגער. ישראל יעקב דיאמאנט 20 זל. און רופט ארויס: אינזשיניער לעאן בעקערמאן, ישראל ראזענבערג, און בנימין הענמאן. נחום גינזבורג 20 זל. רופט ארויס: סטאניסלאוו קירצוועך, צבי זיירענשנור. יחיאל פרענקעל 15 זל. רופט ארויס: אדוואקאט מוליער, מרדכי לענגער, משה האמערשטיין, אב־הם טענענבוים, ישכר אדלער, מרדכי ליב פישמאן, משה ראטענבערג 15 זל. רופט ארויס: יהודה קויפמאן, יחיאל דען, שלמה חמיעלאוש, יונה קירשענבוים. יהודה דאנציגער 15 זל. רופט ארויס: מרדכי מענדיל גיידיק, אבא נאבריסקי, איטשע זינגער. מיכאל האפענהיים 10 זל. רופט ארויס: בנימין לאנדאו לוב. 11, אליקארמאן דרווינסקא 4, אהרן קאלינסקי, יצחק זילבערבערום. מענדיל מיכמאן 10 זל. רופט ארויס: יוסף טענענבוים לוב. 28, מרדכי ווייסעלפיש, ירמ הו גאלדשטיין, צבי מרדכי דאנציגער, יצחק פישמאן רווינסקא 23, אב־הם רוטמאן סאדוואלנא 3, אלימלך פישמאן 10 זל. רופט ארויס: משה וויינשטאק, יחיאל טייכמאן, אלי׳ סערעטער. מאגיסטער אברהם סאלבע 5 זל. רופט ארויס: ד״ר שענדראוויטש, שושנה מושקאטבליט, מאגיסט. יצחק ראזענבערג, (ראדזין) מאג. מ. ק ע ר נע ר (ווארשא), משה מייזעלס (ווארשא), מאיר ניימאן, שמעון ספירוטוס, איזידאר שטערענפעלד. פראפ. רפאל האלצקענער 5 זל. רופט ארויס: ד״ר פאמראק, פראפ. פרוי האבער, דענט. פ־ל׳ בריקמאן, אינזש. לעווי, דענט. טאטער, פראפ. הענריק הורוויטש, ארוו. ראקאטש, דירעקטאר פ פרענקעל, פראפ. אלחנן שיצער. יחיאל בארענשטיין 5 זל. רופט ארויס: יוסף פריידעגרייך, זיינוועל שפייזמאן, משה באקמאן 5 זל. רופט ארויס: חיים פייפער, משה קליינמאן, צבי צוקער, בנימין רייך, נתן דוד מאנגישעווסקי, אינזש. יוסף שט־לער 5 זל. רופט ארויס נעאמעטער זעליג באנקער, מאגיסטער משה גאלדבלום, אברהם מעלכיאר, אביגדור אייזענבערג (ווארשא סקארוסקי 4), יוסף קראנענבוים (קאנסק) פעליקס דיאמענט 5 זל. רופט ארויס: משה גרינוואלד פרוזשאני, לעאן אלווייל (לעמבערג), יונה וויינבערג (ווארשא נאוואליפקי 9) דירעקטאר דוד פרענקעל 5 זל. רופט ארויס: גבריאל זיגמאן, יעקב קליינמאן, יעקב באקמאן, דוד קארמאן, הערמאן קאנקוס, מרדכי גראמפעלד (אילזשא) 5 זל. רופט ארויס: פראפ. פלטיאל מושקאטבליט, ישראל גרינבערג, שמואל שאיעצניק און אברהם דאמב (אילזשא).

* * *

דער יובילעאום-קאמיטעט פון גאולת הארץ—רינג רופט ארויס מיט 100 זל. די ה״ה: ישראל לעשטש, אברהם רוטמאן און מרדכי צמח.

ניייעסטע האפט פראצאווניא
„עקספרעס"
פיהרט-אויס סאליד און פינקטליך
מאשין—האפטען, אפליקאציעס און פליסירען
די פרייזען זענען מעסיגע
ראדאם, רווינסקא 12 צווייטער שטאק

קעלצער אבטיילונג.

צו דער גרינדונג פון דער געז. „טאז" אין קעלץ.

אויפ'ן געביט פון פאלקס-געזונד און היגיענע איז ביי אונז ביז יעצט גאר-נישט אויפגעטוהן געווארען. און עס איז א גרויסער שאד, ווייל אין אזא שטאדט ווי אונזערע, וואלט מען געדארפט נישט פערנאכלעסיגען אזא הויפט—פראגע, ווי דאס פראבלעם וועגען פאלקס-געזונד און פיזישען מצב פון יודענטום. בפרט נאך, וואס מיר פארמאגען אין ווארשא א צענטראלע, וועלכע שטרעבט, ווי נאר מעגליך, צו גרינדען אפטיילונגען פון דער געזעלשאפט, צו פארהיטען דאס געזונד, אדער ווי מען רופט עס קורץ „טאז". ביי א מינימאלען ווילען מצד א פיינע כלל—טהוער איז דאס נישט פון די שווערע זאכען צו פערווירקליכען.

מען איז שוין לאנג געקומען צו דער איבערצייגונג, אז עס איז נויטיג א געוויסע רעפארם אין דער ערציהונג פון דעם יונגען יודישען דור, אז עס איז וויכטיג אויך די פיזישע ענטוויקלונג אזוי ווי די גייסטיגע און אז עס דראהט א געפאהר פון אונטערגאנג פון אונזער ראסע, אויב מיר וועלען בעזייטיגען נישט אויסראטען ביי די ברייטע פאלקס-מאסען די פערקריפלונג פון די היגיענישע יסודות און זיי אויפקלערען ווי אנטי-היגיעניש און אנטי סאניטאריש עס לעבט דער רוב יודישער קבוץ.

מיר געפינען זיך דאך פון תמיד אן אין דעם רוב לענדער אין פיל ערגערע סאציאלע בעדינגונגען, ווי די אומות העולם. נישט רעדענדיג וועגען דער רעכטליכער און פאליטישער לאגע. שוין מיט דעם אליין, וואס די יודישע בעפעלקערונג איז דער עיקר א שטאדטישע, איז זי מעהר פאר אלע אנדערע נאציאנאליטעטען אונטערגעווארפען אין פרט פון געזונד צו אלע שעדליכע ווירקונגען, וועלכע ברענגט מיט זיך דאס שטאדטישע לעבען. די יודען זענען פון דער נאטור מגוזר שוואכער, ווי די רעשט בעפעלקערונג און צייכענען זיך אויס מיט א ווייניג ענטוויקעלטע ברוסט, אויסגעקרימטע רוקענס, שוואכערע מוסקולען און זעהר אנגעשטרענגטע נערווען. די מלחמה מיט איהרע אלע פורענויות און נאכוועהטאגישען האבען פיל פערערגערט דעם פיזישען מצב פון די ברייטע יודישע מאסען און דער עקאנאמישער קריזיס מיט זיינע אלע פאלגען האט אויך דעם געזונדט—צושטאנד קיין טובה נישט געבראכט.

כדי אבער צו געזונד מאכען דאס גאנצע יודישע פאלק און ווי ווייט מעגליך צו סאנירען די ראסע, כדי פיזיש און גייסטיג צו שטארקען לכל הפחות דעם יונגען דור, איז נויטיג געווען א גוטע ארגאניזאציע מיט א קלארען אויסגעארבייטען פלאן און א פעראייניגונג פון ספעציאליסטען—דאקטוירים מיט אלע געזעלשאפטליכע פחות, וועלכע ווילען און קאנען ארבייטען אויף דעם דאזיגען געביעט. אזא ארגאניזאציע האט מיט זיך פארגעשטעלט די געזעלשאפט „טאז", וועלכע עקזיסטירט שוין אין פוילען העכער פינף יאהר און האט אומעטום אין די גרעסערע שטעדט פון פוילען, געשאפען אבטיילונגען. א דאנק דער איניציאטיווע פון א פאר היגע יודישע דאקטוירים, האבען מיר די מעגליכקייט אויך אזא אבטיילונג אין קעלץ צו שאפען, וועלכע וועט געוויס געפונען א אפקלאנג ביי דער יודישער געזעלשאפט און צוציהען אונזערע געזעלשאפטליכע טוער צו א אינטענסיווער און פרוכטבארער מיטארבייט אויפ'ן געביעט פון פאלקס-געזונד.

א. סערוועטניק.

אינטערעסאנטע אלגעמיינע פער-זאמלונג פון „בית-יתומים".

פארמאליטעטען — „קאשאראווע-סיסטעם" — דער סקאנדאל וועגען מאסקען-באל — דער „סטראשונעק" פון ה' מ. ד. אייזענבערג, אז די קהלה וועט נישט סובסידירען דעם „בית-יתומים" צוליב'ן מאסקען-באל — „אונזערע טעכטער" זענען מעהר יודישע ווי „אייערע חסידישע"—די אויפרעגונג—די נייע פערוואלטונג.

(אויספיהרליכער בעריכט.)

ווי מיר האבען שוין מודיע געווען אין לעצטען נומער פון אונזער צייטונג, איז זונטאג, דעם 2 יאנואר ת. י. אין לאקאל פון דער קהלה פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון „בית-יתומים".

די פערזאמלונג האט געעפענט די פינע רבי'צין פרוי ראפאפארט און האט איבערגעגעבען דעם פארזיץ דעם ד"ר לעווינזאהן.

אלס אסעסארען האט ד"ר לעווינזאהן פערבעטען די פרוי מאורבערגער און ה' ענגלאנדער און אלס סעקרעטערען — פר"ל ביינושעוויטש.

דעם פראטאקאל פון דער לעצטער יעהרליכער אלגעמיינע פערזאמלונג, דעם קאסע—בעריכט און בעריכט—טעטיגקייט פון יאהר 1926 האט געלעזען און איבערגעגעבען די עהרען-סעקרעטארין פר"ל ליבלינער.

פר"ל לובלינער האט אויך בעריכטעט, אז פון דעם לעצטען מאסקען באל איז געבליבען ריינער ריוח פאר'ן „בית-יתומים" 1600 זל.

אדורכגעפיהרט די פארמאליטעטען, האט זיך, ווי אומעטום, ענטוויקעלט א דיסקוסיע, וועלכע האט געטראגען מעהר א שלא לשמה'דיגען כאראקטער ווי די טובה פאר'ן „בית-יתומים" גופא!

דער ערשטער האט גענומען דאס ווארט אין דער דיסקוסיע ה' קלינגבייל, וועלכע האט קריטיקירט די פערוואלטונג און איהר פארגעווארפען, אז זי האט נישט געזארגט צו שאפען א פאסענדען לאקאל פאר'ן בית יתומים און האט פארגעשלאגען, אז פאר די באל-הכנסה זאל מען דינגען א שיינעם לאקאל אין צענטער פון שטאדט.

ה' ד"ר פעלץ בעמערקט דאס מאהל זעהר ריכטיג, אז מען מוז איינמאהל א סוף מאכען צום דעם „קאשאראווע-סיסטעם", וועלכע הערשט אין „בית-יתומים". מ'קאן און מ'טאר נישט — פון היגיענישען שטאנדפונקט „איינקווארטירען" אין איין צימער עטליכע דרייסיג קינדער. דער שכל הישר קאן עס אויך נישט משיג זיין, ווי אזוי 1 ווירטין זאל קאנען ערציהען ביז 40 קינדער. אין דער צייט, וואס א מוטער קאן זיך קיין עצה נישט געבען מיט'ן ערציהען איהרע 2 קינדער און מוז צונעמען א דינסט. מען מוז דעם פעהלער אויסבעסערען, ווייל אזוי טאר עס ווייטער נישט געהן.

ה' ד"ר פעלץ שלאגט דעריבער פאר, אז די נייע פערוואלטונג זאל זיך מיט דעם ענין בעשעפטיגען, און זאל גלייכצייטיג אנ'ערנסטען פראבט טהוען וועגען די אקטועלע פראגע פון אוועקשיקען די דערוואקסענע יתומים אין פערשידענע יודישע קאלאניעס אריין. וועלכע זאלען זיך בעשעפטיגען מיט ערד-ארבייט, ד. ה. מאכען זיי פאר פראדוקטיווע יודישע טוערים, אזוי ווי ספראקטיצירט זיך איצט כמעט אין גאנץ איירופא. א. אז. וו. א. אז. וו.

ה' סערוועטניק האלט, אז די פלענער פון ה' ד"ר פעלץ, זענען א „חלבתא דמשיחא", וועגען וועלכע ס'איז יעצט נישטא קיין צייט צו טראכטען. ה' סערוועטניק. האלט א רעפעראט וועגען די אויפגאבען פון יתומים-שוץ און קריטיקירט די פערוואלטונג, וואס זי ערציהט נישט די קינדער אין נאציאנאלען גייסט.

פר"ל לובלינער שטיצט אונטער די פארשלאגען פון ד"ר פעלץ און ענטפערט אב טרעפליך דעם ה' סערוועטניק מכח די יודישע ערציהונג און נאציאנאליזם..

ס'רעדען נאך די ה"ה: ש. לעווארכראוופקי, וועלכע שטעלט די האלטונג פון די רייכע קעלצער יודען ווי אויך פון די מיטעלע, וועלכע ווילען נישט בעצאהלען דעם חדש-אבצאהל פאר'ן „בית-יתומים", אדער טענה'ען אז דער אבצאהל איז א צו-גרויסער א. אז. וו. ס'רעדען אויך י. מ. אייזענבערג. ג. אספראסוויץ, ניסענקארן א. אנ.

די רעדנער פערגעסען אויך נישט צו דערמאהנען די קהלה, וועלכע, לויט ווי די פערוואלטונג בעקלאגט זיך — צאהלט נישט אויס די דורך איהר בעשטעטיגטע חדשליכע סובסידיע.

דאס ווארט וועגען דער קהלה האט בעקומען ה' מ. ד. אייזענבערג, (מיטגליד פון קהלה—ראט) וועלכער האט ערקלערט פאלגענדעס:

„איך, אלס קהלה פארשטעהער אין דער פערוואלטונג פון „בית—יתומים", אין אלס פארשטעהער פון רעליגיעזע יודען, בעקענענדיג זיך מיט דער ארבייט און מיט דער ערציהונג פון די

Zawiadomienie

Ze względu na podwyższony podatek od biletów na rzecz Magistratu, oraz naujawnione przez osoby posiadające bilety ulgowe, obdarowywanie tako wemi osób nie mających naj mniejszego do tego prawa

z dniem 4 Stycznia 1927 bilety ulgowe w niżej wymienionych kinach zostają zupełnie skasowane.

O czem komunikują Dyrekcje Kin: **CORSO**, **CZARY**, **ODEON**

די פערוואלטונג און לאקאל—קאמיטעט פון האנדווערקער—קלוב וועט צוגיין אויף וונטאג דעם 16 ד. ח אין אייגענעם לאקאל

א אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון האנדווערקער, מיטגלידער און נישט מיטגלידער אין וועלכע עס דאַרף בעטראכט און אנגענומען ווערן דער פראיעקט פון ערווערבן א אייגענעם בנין

קומט מאסענוויין! — איינגאנג פריי!

א פאבריק פון קאלאניאל-שפייז-ווארען

זוכט איינעם א פערטרעטער, וועלכער איז גוט איינגעפיהרט

אין דער קאלאניאל-האנדלונגען און שפייז—ווארען—געשעפטען.

נעפל. אפערטען צו

Biuro ogłoszeń

Fuchs, Łódź, Piotrkowska 50 dla „M. G. N."

Kino ODEON w Radomiu Od 13 do 16 stycznia

Zmierzch Czerwonych Bogów

(Wyklęty naród)

w rolach głównych:

Richard Dix, Lois Wilson, Wallace Beery.

דרי-שעף-קאמפעטיציע פאר האנדווערקער אין ראדאם.

מעלדונג!

די פערוואלטונג און ראט פון דריי-שעף קאאפעראטיוו מאכט בעקאנט, דאס פון זאנערשטאג דעם 13טן ה. י. איז דער קאאפעראטיוו איבערגעטראגען געווארען פון לובלינער 29 אין אייגענעם לאקאל אריין לובלינער 23 (לאקאל פון דער געוועזענער האנדווערקער באנק) באמערקונג: דארט איז צו בעקומען אלערליי שניידער-צוגאבען אין א גרויסען אויסוואל צו די ביליגסטע פרייזען און אויף די פאקיעמסטע בעדינגונגען.

די פערוואלטונג און ראט פון האנדווערקער רוישטאף קאאפעראטיוו אין ראדאם.

צו די תנאים פון לעאן בארענשטיין ראדאם מיט פרל׳ בערטא שעליצקא פרוזען, וועלכע איז פארגעקומען אין ווילנא חינש איך די עלטערן און חתן כלה א הארציגען מזל—טוב.

מינדעל זעליצקא

ZAWIADOMIENIE.

Podaję do wiadomości publicznej, iż zapisy nowowstępujących przyjmuje kancelarja do **dn. 21 stycznia b. r.** *w godz. biurowych.*

Zawiadamia się, iż w myśl zarządzenia Kuratorjum, po upływie podanego terminu zapisy przyjmowane nie będą.

Dyrektor (–) inż. RUSSAK.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט, דאס די איינשרייבונגען פון די נייע איינגעטרעטענדע שילער ווערען אנגענומען אין גימנאזיע קאנצעלאריע

ביז דעם 21-טען סטיצען ה. י. אין די אמט-שעה׳ען.

מיר זענען מודיע, דאס לויט דער פעראָרדנונג פון קוראטאריום וועלען די איינשרייבונגען נישט אנגענומען שפעטער פון דעם אויבענאנגעגעבענעם טערמין.

דירעקטאר (—) אינזש. רוססאק.

Zwycięzca Szerloka Holmesa

dramat detektywny w 8 aktach.

Nad program! Aktualność:

PROCES STEIGERA WE LWOWIE

שטייגער-פראצעס

וועלכער האט א היסטארישער בעדייטונג און וואו עס ווערן געוויזן אויפ׳ן עקראן די בעריהמטע אדוואקאטען, ד״ר לאנדוי, גרעק, ראזענקראנץ און סענאטאר רינגעל. די בעוואוסטע בעשולדיגטער פון שטייגער, קיידא און לוקאמסקי, פאסטערנאקוונא. ס׳ווערן אויך רעפראדוצירט די קאנפראנטאציעס, לאקאלע וויזיעס. די געוועזענע באמבעס. די גרויסע איבעררא[illegible]ונג פון פובליקום אויפ׳ן געריכטס זאהל, בעת שטייגער׳ס לעצטע ווארט. שפעטער אין טורמע, אלשאנסקי. אלע פארטיידיגער און בעשולדיגער די אלע בילדער זענען אויפגענומען געווארען בשעת דעם פראצעס. און ס איז באמת איינע פון די געוואגסטע געלעגענהייטן פאר יעדען ראדאמער יוד צו געהן אין קינא „קריסטאל" און זעהן דאס יורידיש-היסטארישע בילד.

Za obrazę p. J. Spirytusowej na raucie A. A. J w dniu 8 b. m. przepraszam i na rzecz „Hinoch Jełodim" składam ofiarę zł 10

W. Horowicz.

ענטשולדיגונג.

איך בעט איבער דעם ה׳ יצחק גרין פאר בעליידיגונג. איך וועל מעהר אזעלכע זאכען נישט טוהן.

י. ה. ווייכמאן.

קנועי בין איך געוועזן זעהר צופרי-דען און א דאנק די יודישע ערציהונג פון די קינדער האב איך ווארים אונ-טערגעשטיצט דעם פארשלאג פון א חשלכע סובסידיע מצד דער קהלה און מאגיסטראט, נאר איצט, זעהענדיג, אז די פערוואלטונג וויל ציהען איהרע הכנסה פון אנטי—רעליגיעזע מיטלען, ווי מאסקען-באלער, וועלכע דעמאָרא-ליזירען די יודישע יוגענד און דער עיקר די „יודישע טעכטער", וועלכע געהען איוועק פון דער היים אהן רשות פון די עלטערן און טאנצען ביז׳ן האלבען טאג אריין מיט נישט—יודישע „קאוואלערען" — בין איך געוועזן געצוואונגען נישט צו בעטייליגען זיך אין די ווייטערדיגע זיצונגען פון דער פערוואלטונג און כ׳בין איך מתרה, באם איהר וועט ווייטער איינ-פיהרען מאסקען-באלער א. אז. וו. וועלכע פערשוועכען דעם יודישען כבוד, וועל איך אנווענדען אלע מיט-לען, אז דער „בית—תומים" זאל קיין פרוטה פון דער קהלה נישט בע-קומען".

הערענדיג די „התראה" פון ה׳ אייזענבערג איז געווארען א שטארקער טומעל אויפ׳ן זאל. די פערזאמעלטע פאדערען, אז ה׳ אייזענבערג זאל צו-ריקציהען זיינע ווערטער, אבער — ה׳ אייזענבערג איז זעהר איינגע-עקשנ׳ט און ציהט זיינע ווערטער נישט צוריק.

אין נאמען פון דער פערוואלטונג ענטפערט אב צלע אפאגענפען דער פערוואלטונגס—מיטגליד ה׳ אסטראָ-וויץ, וועלכער, אנשטאט זאכליך צו ענטפערן יעדען אפענענט בעזונדער לויט זיין קריטיק, לאזט ער אויס „כל אפו וחמתו" אויף ה׳ אייזענבערג און מיט א טאטאס שרייט אויס ה׳ אסטראָ-וויץ צום ה׳ אייזענבערג: „זארגט אייך נישט פאר „אונזערע טעכטער", וועלכע זענען מעהר יודישער ווי „אייערע חסידישע טעכטער", וועלכע טוהען אב כל דאס ביזו. „אונזערע טעכטער" זענען געווען יודישע קינדער און אזעלכע וועלען זיי בלייבען".

די שטימונג אויפ׳ן זאל איז זעהר א נערוועזע און ד״ר לעווינזאהן ערקלערט, אז די דיסקוסיע איז געשלאָ-סען.

מיט א מעהרהייט שטימען ווערט אויסגעדריקט צוטרוי דער אלטער פערוואלטונג.

דער קאסע—בעריכט און דער בע-ריכט פון דער רעוויזיאנס—קאמיסיע וועלכער ווייזט אויף, אז אין פערלויף פון יאהר האט די פערוואלטונג געהאט הכנסות ביז 20 900 זל. און פערהעל-טנישמעסיג אזעלכע הוצאות — איז גענומען געווארען צו קענטעניש.

צווישען אנדערען איז אויך בע-שלאסען געווארען צו פערגרעסערן ביז 50% פון דער באל—הכנסה אויף א גייוואזונג און די רעשט 50% אויף לויפענדע אויסגאבען. דער דאזיגער בעשלוס זאל אויך חל זיין אויף להבא.

ס׳איז אויך בעשלאסען געמאַרען אריינצושטעלען אין יעהרליכען בי-לאנס א הכנסה פון 2500 זל. אלס חוב ביי דער יודישער קהלה.

נאך אלע אנגענומענע בעשלוסען איז אויסגעוועהלט געווארען די נייע פערוואלטונג, וועלכע בעשטייט פון פאלגענדע פערזאנען חה: רביצען פרוי ראזענאָרט, פר״ל ד״ר שעכטער, פרוי ניעמיעלסקא, פרוי ד״ר שאטץ. פר״ל לובלינער, פרוי סקורעצקא, פרוי פנגלארד, פרוי ערליך, פרוי בוגייער, מ. וואלדבערג, אסטראָוויץ און ב. לאקס.

אין דער רעוויזיאנס-קאמיסיע זע-נען אריין די ה״ה: ד״ר שאטץ, גאוועד-ריער, צעמבערקאָוויץ און י. מ. איי-זענבערג.

דאמיט האט ד״ר לעווינזאהן גע-שלאסען די פערזאמלונג.

חיים זיעלאני.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ ראדאם.

נאר 3 פארשטעלונגען!

פון דער יודישער פעראייניגטער װארשע־װילנער טרופע.

אונטער דער אייגענער לייטונג פון ה׳ **מאריס דראנאװ** מיט אנטייל פון די באליבטע סוברעטען פר׳ **רעגינא דראנאװ.**

צוזאמען מיטן ערשט קלאסיגען אנסאמבל: פ׳ ארלינסקא, בױמאן, גרינשטיין, גליקסמאן, דראנאװ, זאבלאצקא, סאראשין, רייכעל.

ה״ה: בארא, דראנאװ, דוקשטלסקי, הערמאלין, פאסעל, ראזענאװיטש, רוטמאן, זאבלאצקי סאלמאן א. א.

פרייטאג דעם 14 יאנואר ד. ח. פינקעל ך 8.45 אװ.

װערט געשפילט דער שלאגער פון ניו־יארק, מאריס שװארץ טעאטער פיעסע אין 4 אקטען פון ראקאװ.

די גלאקען פון סיביר

הױפט ראלען: לאה און השיל פר׳ און ה׳ דראנאװ

פרעמיערע! פרעמיערע!

שבת דעם 15 יאנואר 1927 י. 8.45 אװנט

צום ערשטען מאל אין ראדאם װעט געשפילט די פריילעכע אפערעטע אין 3 אקטען מיט געזאנג

די שיינע בערטא

הױפט ראל בערטא פר׳ דראנאװ.

זונטאג דעם 16 יאנואר 1927 י. 8.45 אװנט

נייעס! צום ערשטען מאל אין ראדאם! װערט געשפילט די באל בעט אפערעטע אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ.

אלטע װײלען יונגע קענען.

רעזשי מ. דראנאװ

טעכנישער לײטער; י. זאבעלעסי

געשעפטס־פיהרער פ. לײכטער.

װילט איהר פון אײער **רעװמאטיזם, פאדאגרע** פטור װערען

ציטערדיגע, שטעכענדיגע װײטאגען אין די גלידער און געלענקען, געשװאלענע גלידמאסען, פארקריפעלטע הענד און פיס, צוקען, שטעכען, ציהען אין פערשידענע קערפער־טיילען, אפילו שװאכקייט פון די אױגען זעהען עפעס א פועל־יוצא פון רעװמאטישע און פאדאגרישע לײדען, װעלכע מוזען בעזײטיגט װערען. אויב נישט מאכט די קראנקהייט אלץ מעהר פארשריט.

איך לײג אײך פאר

א רפואה בײגעבענדיגע און אוריגינעלער־אויסלי־זענדיגע טרינק־קור, װאס פערגרעסערט דעם שטאף־װעקסעל און די אױסשײדונג, אלזא קײן שום אױסגערעכנטע אוגיערכאלע אדער געהיים־מע־דיצין, נאר א פראדוקט, װאס די גרױסע מוטער־נאטור שענקט אונז צו דער ברכה פון דער קראנקער מענשהײט.

יעדער בעקומט א אומזיסטע פראבע!

שרייבט מיר תיכף און איר בעקומט דורך מײנע אין אלע לענדער איינגעארדנעטע דעפא־שטעלן פולקאם אומזיסט און פראנקא א פראבע צוזאמען מיט א באלערנדיגער אפהאנדלונג. איר קענט זיך דאן אליין איבערצייגען אין דער אױסערדלעכקײט און גיכער װירקונג פון דעם מיטעל.

August Märzke, Berlin-Wilmersdorf Brucksalestr. 5 — Abtg: 71

צו דער חתונה פון אונזער ליבע שװעסטער און שװעסטער

רעגינא בערגמאן

מיט ה׳ **מאיר ראזענקראנץ**

װינשען פיל גליק און צופרידענהײט

עלטערן שװעסטער און **ברודער.**

צו דער חתונה פון אונזער ליבער שװעסטער און שװעגערין **רעגינא בערגמאן** מיט ה׳ **מאיר ראזענקראנץ**

װינשען א גליקליכען צוזאמענלעבען.

יעקב װײנגארט און פרוי

און קינדער

בעסטע שיפס־קאמוניקאציע צװישען פױלען און קאנאדע

„באלטיק־אמעריקא־ליניע“

עמיגראציע—ענינים ערלעדיגט

„ביורא „ירס“

קעלץ, קילינסקי גאס № 8.

Koledze **Leonowi Bernsztejnowi** i p. **Bercie Sielickiej** z racji Ich zaręczyn

składa życzenia

Hilary Zelicki.

Z intencji zaręczyn p.

Leona Borenstejna

z p. **Bertą Sielicką**

składamy serdeczne życzenia

Izakostwo Berkowicz.

צו יער חתונה פון מײן פרײנד

ישראל ליכטענשטײן

מיט פר״ל **ברכה זילבערשטײן**

װאונשט זײ א הארמאניש צוזאמענלעבען.

קעלץ. **מרדכי רובינשטײן**

Z intencji zaręczyn p. Dr. **Leona Borensztajna** z Radomia, z p. **Bertą Sielicką** z Prożanów, życzymy Im bezmiernego szczęścia i wiecznej miłości

Rózia i Mojżesz Goldsztajn.

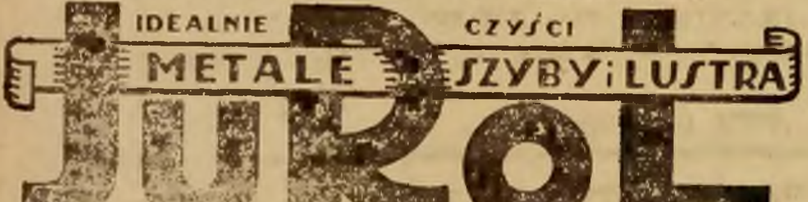

דערמיט בעט איך איבער די פערהאלטונג פון יודישע ... — פיראיין אין קעלץ און די מיטגלידער, פאר די אומפאסענדע האנדלונג. ... און ... אז אין די ... זאל ... פון ... צו ... אין די ... פון די ...

מיט ... בער ראבינשטײן.

Redaktor i Wydawca CH. M. ...

Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska № 20.